

ЕКОНОМІКА

УДК 336.7.02

DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2022.02.12>

Глущенко Юлія Анатоліївна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент Полтавського
державного аграрного університету
ORCID 0000-0001-5530-0340
juliya.glushchenko@pdaa.edu.ua

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ЗАПОРУКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

Анотація

У статті досліджено теоретичні основи формування кредитної політики банку в контексті зміцнення фінансової безпеки банку. З'ясовано, що в умовах поширення коронавірусної хвороби COVID-19 та під час російського вторгнення в Україну 2022 року посилюються певні загрози щодо банківської безпеки. Запропоновано напрями удосконалення формування кредитної політики банку шляхом розробки ефективної стратегії розвитку банків у контексті грошово-кредитної політики НБУ та гнучкої системи кредитного менеджменту.

Метою статті є дослідження теоретичних засад формування кредитної політики банків і розробка практичних рекомендацій щодо мінімізації існуючих ризиків та негативних факторів впливу в контексті зміцнення банківської фінансової безпеки.

Наукова новизна полягає у дослідженні теоретичних основ кредитної політики банку в контексті зміцнення його фінансової безпеки. Сформовано авторське визначення сутності категорії «кредитна політика» та визначено її роль у забезпеченні розвитку системи банківського кредитування. Проаналізовано стан окремих фінансових показників діяльності банків України, зафіксовано підвищення рівня відсоткових ставок за кредитами та скорочення обсягів кредитування фізичних осіб, а також зростання показників кредитного ризику. За результатами дослідження запропоновано шляхи формування ефективної стратегії розвитку банків, зокрема врахування факторів впливу на кожному з її етапів, використання новітніх цифрових кредитних інструментів та продуктів, застосування гнучкої системи кредитного менеджменту.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу сформувати власне бачення сутності категорії «кредитна політика» та дозволило з'ясувати значущість її впливу в забезпеченні розвитку системи банківського кредитування. Відомо, що ситуація ускладнюється певними загрозами щодо розвитку системи банківського кредитування, зокрема змін кредитного портфеля банків, зростання кредитних ставок та спаду кредитного потенціалу фізичних осіб, а також посилення кредитного ризику в умовах поширення коронавірусної хвороби COVID-19 та під час російського вторгнення в Україну 2022 року.

Вважаємо, що розробку ефективної стратегії кредитної політики банку, слід здійснювати із врахуванням ймовірних зовнішніх та внутрішніх факторів впливу, детального прогнозу кон'юнктури фінансового ринку, визначення допустимого обсягу кредитних ресурсів, обґрунтування показників приросту капіталу тощо.

При розробці кредитної політики банку слід використовувати новітні кредитні інструменти та продукти, сприяти впровадженню інноваційних технологій, що дозволить врахувати можливі ринкові коливання. Створення ефективної та гнучкої системи кредитного менеджменту стане основою фінансової стійкості та прибутковості банків, а отже – належної фінансової безпеки банку.

Ключові слова: кредитна політика, кредитний ризик, банківський кредит, кредитний менеджмент, банківська безпека, фінансова безпека.

Glushchenko Yuliya A.,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Poltava State Agrarian University

ORCID 0000-0001-5530-0340

juliya.glushchenko@pdaa.edu.ua

WAYS OF CREDIT POLICY OPTIMIZATION AS A GUARANTEE OF THE BANK'S FINANCIAL SECURITY

Abstract

The article examines the theoretical foundations of the bank's credit policy in the context of strengthening the bank's financial security. It was found that in the context of the spread of coronary heart disease COVID-19 and during the Russian invasion of Ukraine in 2022, certain threats to banking security are increasing. The directions of improvement of formation of credit policy of bank by development of effective strategy of development of banks in the context of monetary policy of NBU and flexible system of credit management are offered.

The purpose of the article is to study the theoretical foundations of banks' credit policy and to develop practical recommendations for minimizing existing risks and negative influences in the context of strengthening banking financial security.

The scientific novelty is the study of the theoretical foundations of the bank's credit policy in the context of strengthening the financial security of the bank. The author's definition of the essence of the category «credit policy» is formed and its role in ensuring the development of the bank lending system is attributed. The state of some financial indicators of Ukrainian banks' activity is analyzed, the level of interest rates on loans and the reduction of retail lending, as well as the growth of credit risk indicators are recorded. According to the results of the research, the ways of forming an effective strategy of banks' development are proposed, in particular, taking into account the factors of influence at each of its stages, using the latest digital credit instruments and products, applying a flexible credit management system.

Conclusions. The study allowed the author to form his own vision of the essence of the category of «credit policy» and clarified the importance of its impact in ensuring the development of bank lending. It is known that the situation is complicated by certain threats to the development of the bank lending system, including changes in the loan portfolio of banks, rising lending rates and declining credit potential of individuals, as well as increasing credit risk in the spread of coronary heart disease COVID-19 year.

We believe that the development of an effective credit policy strategy of the bank should be carried out taking into account possible external and internal factors, a detailed forecast of financial market conditions, determining the allowable amount of credit resources, reasonable capital growth rates, etc.

When developing the bank's credit policy, the latest credit instruments and products should be used, and the introduction of innovative technologies should be promoted, which will allow taking into account possible market fluctuations. Creating an effective and flexible credit management system will be the basis of financial stability and profitability of banks, and hence the proper financial security of the bank.

Key words: credit policy, credit risk, bank credit, credit management, banking security, financial security.

Постановка проблеми. Розвиток банківської системи України в умовах поширення коронавірусної хвороби COVID-19 та під час російського вторгнення в Україну 2022 року створює певні загрози її економічній безпеці. Спостерігається погіршення стану економічних та фінансових показни-

ків, зріст відсоткових ставок, відтік іноземного капіталу, інфляційні процеси тощо. Крім того, виникають внутрішні виклики, що позначені недостатньою ефективністю заходів проведення монетарної та процентної політики, проблемами у кредитуванні. Зокрема, високою є вартість кредитів для фізичних

осіб, що призводить до спаду кредитного потенціалу та зростання кредитного ризику. Зазначені проблемні аспекти потребують розробки ефективних методів та інструментів формування грошово-кредитної політики держави та в її межах кредитної політики банків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемні питання розвитку грошово-кредитної системи, реалізації грошово-кредитної політики досліджували зарубіжні та вітчизняні учені: Н. Бадд, К. Пол, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Жук, І. Лютий, В. Міщенко, М. Савлук, Г. Панова, Л. Примостка, І. Сало, Р. Шевченко, С. Шкарлет та ін.

Враховуючи численні наукові розробки та дослідження у сфері кредитної політики, проблеми існуючих ризиків та загроз зумовлюють необхідність пошуку ефективних механізмів та інструментів розвитку грошово-кредитної політики держави та в її рамках кредитної політики банків, націленої на зміцнення їх фінансової безпеки.

Метою статті є дослідження теоретичних засад формування кредитної політики банків і розробка практичних рекомендацій щодо мінімізації існуючих ризиків та негативних факторів впливу в контексті зміцнення банківської фінансової безпеки.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах функціонування банківської системи відбувається значне розширення спектру банківських послуг, що зміцнює та посилює роль комерційних банків як конкурентоздатних фінансових посередників на фінансовому ринку. Серед існуючих послуг однією з наймасштабніших та найризикованіших є операція кредитування.

«Банківський кредит – будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми» (ст. 2) [5].

Відповідно до законодавства, зокрема ст. 48 Закону України «Про банки і банківську діяльність», до кредитних операцій належать: «здійснення банками операцій на ринках капіталу від свого імені; надання гарантій і поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі; придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, приймаючи на себе ризик виконання таких вимог та прийом платежів (факторинг); лізинг» [5].

У сучасних умовах, здійснюючи кредитування, банки мають дотримуватися його принципів та визначати рівень кредитоспроможності позичальників відповідно до вимог Національного банку щодо концентрації ризиків. Всі ці складові елементи, принципи та ряд інших важливих елементів визначають напрями та особливості формування кредитної політики комерційного банку.

Досліджуючи трактування її сутності відповідно до визначень зарубіжних фахівців та вітчизняних науковців (Табл. 1), ми дійшли висновків, що дозволило нам сформулювати власне визначення цієї категорії.

Таблиця 1

Сутність категорії «кредитна політика»

Карамджит Пол [8]	була і залишається найважливішою функцією фінансових установ
Нейт Бадд [9]	це набір керівних принципів, які встановлюють умови кредиту та платежу для клієнтів і чіткий курс дій щодо прострочених платежів
Шкарлет С., Дубина М., Жук О. [10]	комплекс заходів, мета яких – підвищення прибутковості кредитних операцій і зниження кредитного ризику
Островська Н. С. [4]	комплекс заходів, який включає у себе аспекти фінансового менеджменту, ризик-менеджменту і фінансового маркетингу
Добровольська О. В. [3]	це розробка заходів, спрямованих на удосконалення співвідношення ризику і прибутковості від операцій з надання позик фізичним особам та іншим господарюючим особам

На нашу думку, кредитна політика – це основні засади кредитної діяльності комерційного банку, що включають напрями, принципи, методи та фінансові інструменти, сформовані з урахуванням змін макроекономічного середовища, зовнішніх та внутрішніх факторів та в межах існуючої гро-

шово-кредитної політики Національного банку.

Водночас основними «китами», на основі яких здійснюється проведення ефективної кредитної політики, є формування основних її елементів (Рис. 1) та етапів розробки (Рис. 2).

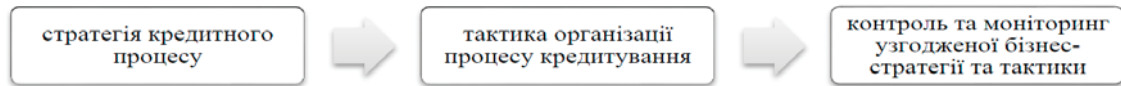

Рис. 1. Основні складові елементи кредитної політики

Рис. 2. Основні етапи розробки кредитної політики банку

Зазначені етапи на мікрорівні здійснюються в напрямку зміцнення зв'язку між загальною стратегією розвитку та кредитною політикою банку, а на макрорівні – шляхом визначення Національним банком економічних нормативів, облікової ставки тощо.

Сумлінна організація її на мікрорівні потребує дії гнучкої системи кредитного менеджменту, що включає ефективне законодавче, методологічне та інформаційне забезпечення на кожному з етапів, враховуючи можливі зовнішні та внутрішні ризики (Рис. 3).

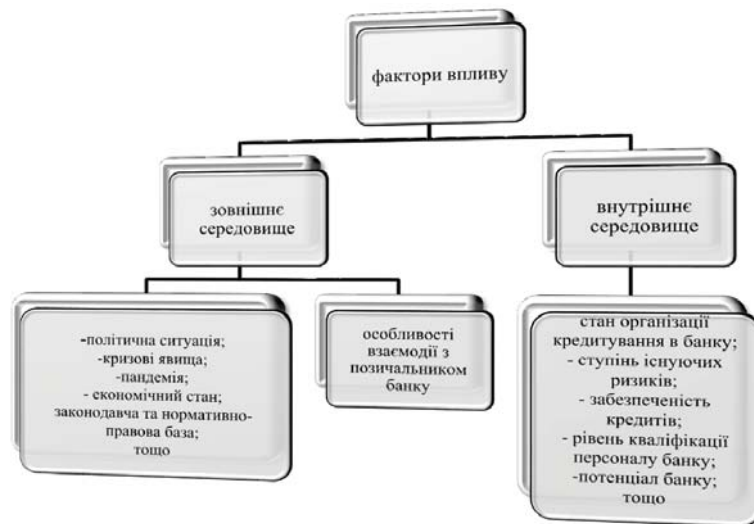

Рис. 3. Деталізація факторів впливу на кредитну діяльність банку

Кожен із факторів впливу заслуговує на увагу, зокрема зовнішні – є глобальними, не керованими. Таким чином, розробка власної кредитної політики будь-якого банку має бути зваженою, враховувати зовнішні ризики та внутрішні додаткові резерви для їх покриття, відповідати стратегії діяльності

ринку кредитних послуг, бути цілісною та задокументованою.

У кредитній політиці належну оцінку слід надати виваженій оцінці кредитоспроможності позичальника, дотримання допустимого рівня кредитного ризику й забезпечення належного фінансового контролю.

При формуванні кредитної політики банку чільне місце посідає проведення детального аналізу кредитної діяльності, що включає аналіз динаміки процентних ставок за кредитами, структури кредитного портфелю, частки проблемних та неповернених позик, стану кредитного потенціалу тощо.

Аналізуючи ставки за новими кредитами в Україні (Рис. 4), спостерігаємо зниження їх рівня, проте вартість кредитів фізичним особам все ж залишається на високому рівні – понад 30 % річних, переважно через значну частку високоризикованих споживчих кредитів.

Рис. 4. Динаміка процентних ставок за новими кредитами резидентам (крім інших депозитних корпорацій) за секторами економіки України у 2018–2020 рр., %

* Джерело: побудовано автором за даними [7]

Іпотечні кредити на вторинному ринку житла подешевшали за рік на 6,6 в. п. – до 14,0 % річних, на первинному – на 4,6 в. п. – до 16,9 % річних [7]. Зменшення обсягів кредитування (Рис. 5) спричинене падінням попиту та погіршенням фінансового стану позичальників внаслідок пандемії. Із метою

пом'якшення негативного впливу кризи на кредитний портфель банки здійснювали реструктуризацію кредитів сумлінних боржників, а для малих підприємств урядом передбачалася часткова компенсація відсоткової ставки та державні гарантії за кредитами.

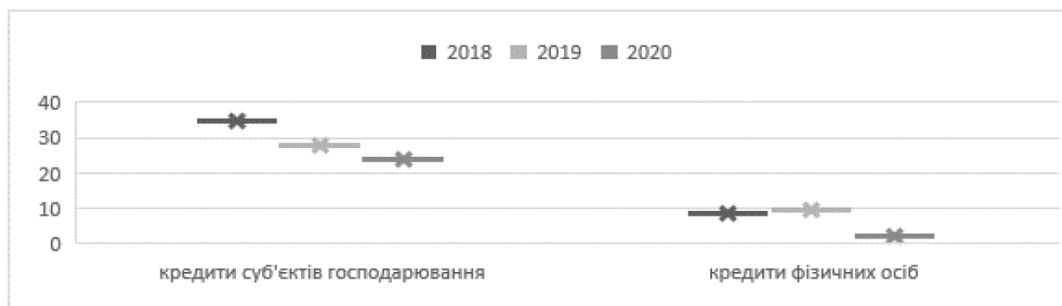

Рис. 5. Динаміка окремих складових структури активів банків України у 2018–2020 рр., %

* Джерело: побудовано автором за даними [7]

Водночас прогнозується подальший спад кредитного потенціалу у зв'язку з надмірними витратами на адміністрування кредитів.

У зв'язку з цим банки неминуче наражаються на ризики, серед яких наймасштабнішим є кредитний ризик – «... наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком (його підрозділом) або в інший спо-

сіб виконати взяті на себе зобов'язання» [6]. Із метою його уникнення, скасування чи мінімізації надійна система ризик-менеджменту банку має включати такі підсистеми, як управління, ідентифікації і вимірювання, а також моніторингу та контролю. Досліджуючи динаміку нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н 7) по системі банків України, відповідно до нормативного значення (не більше 25 %) (Рис. 6), ми дійшли таких висновків [7].

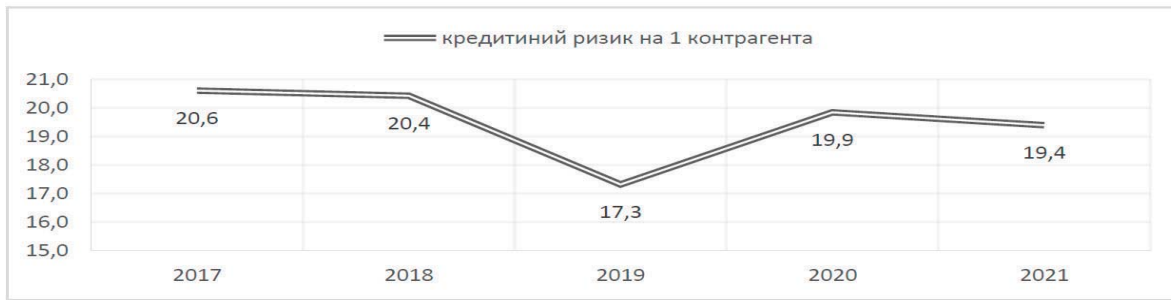

Рис. 6. Динаміка нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента по системі банків України станом на 01.12. 2017–2021 рр.

* Джерело: побудовано автором за даними [7]

Протягом зазначеного періоду значення кредитного ризику знаходиться в межах допустимих норм, проте у 2020–2021 роках він мав тенденцію до збільшення, що пов'язано переважно з погіршенням стану розвитку економіки через пандемію, зростанням цін на енергоносії та ескалацією конфлікту з Росією. Такі кризові явища призводять відповідно до послаблення попиту на банківські послуги [2, с. 79].

Фахівці вважають, що «усунення та мінімізація ризиків і загроз для фінансової безпеки в процесі вдосконалення грошово-кредит-

ної політики є важливим системним завданням державного регулювання, а отже, зростає актуальність формування повноцінної системи джерел походження та засобів протидії викликам в аналізованій сфері» [1, с. 74].

Із метою покращення кредитної політики в цьому аспекті принципами дотримання кредитного ризику банку за активами важливою є повноцінна й обґрунтована оцінка, своєчасність виявлення та мінімізація ризику. Оцінка ризику має включати детальний аналіз як за видами, так і за контрагентами здійснюваних активних операцій (Рис. 7).

Рис. 7. Оцінка кредитного ризику банку за активними операціями

Таким чином, здійснюючи ефективну кредитну політику та «тримаючи руку на пульсі», банки сприятимуть досягненню їх безпеки – «... рівня фінансової стійкості, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілі-

зуючих чинників незалежно від умов її функціонування».

Висновки. Проведене дослідження дало змогу сформулювати власне бачення сутності категорії «кредитна політика» та дозволило з'ясувати значущість її впливу в забезпеченні розвитку системи банківського кредиту-

вання. Відомо, що ситуація ускладнюється певними загрозами щодо розвитку системи банківського кредитування, зокрема змін кредитного портфеля банків, зростання кредитних ставок та спаду кредитного потенціалу фізичних осіб, а також посилення кредитного ризику в умовах поширення коронавірусної хвороби COVID-19 та під час російського вторгнення в Україну 2022 року.

Вважаємо, що розробку ефективної стратегії кредитної політики банку, слід здійснювати із врахуванням ймовірних зовнішніх та внутрішніх факторів впливу, детального прогнозу кон'юнктури фінансового ринку, визначення допустимого обсягу кредитних ресурсів, обґрунтування показників приросту капіталу тощо.

При розробці кредитної політики банку слід використовувати новітні кредитні інструменти та продукти, сприяти впровадженню інноваційних технологій, що дозволить врахувати можливі ринкові коливання. Створення ефективної та гнучкої системи кредитного менеджменту стане основою фінансової стійкості та прибутковості банків, а отже – належної фінансової безпеки банку.

Список використаних джерел:

1. Гудзова О. О. Механізми реалізації грошово-кредитної політики в системі зміцнення фінансової безпеки України : дис. ... д-ра екон. наук : 21.04.01 / Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2019. 421 с.

2. Глуценко Ю. А. Сучасний стан та напрями розвитку грошово-кредитної політики України. *Збірник наукових праць науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу Полтавської державної аграрної академії за підсумками науково-дослідної роботи в 2020 році (м. Полтава, 14 травня 2021 року)*. Полтава : РВВ ПДАА, 2021. С. 79–81.

3. Добровольська О. В. Ліквідне забезпечення як запорука якісної кредитної політики комерційного банку: практичний аспект. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/10.pdf (Дата звернення: 15.03.2022).

4. Островська Н. С. Особливості формування кредитної політики та кредитного портфеля комерційного банку в сучасних умовах. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 54. С. 214–220.

5. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (Дата звернення: 15.03.2022).

6. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України : Постанова Правління НБУ від 02.08.2004 р. № 361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04#Text> (Дата звернення: 15.03.2022).

7. Річний звіт 2020 : НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2020.pdf?v=4 (Дата звернення: 15.03.2022).

8. Karamjeet Paul. *Managing Extreme Financial Risk Strategies and Tactics for Going Concerns*. 2014. P. 9–16.

9. Nate Budde. *What Is a Credit Policy – And How Do I Make a Good One?* URL: <https://www.levelset.com/blog/what-is-a-credit-policy-and-how-do-i-make-a-good-one> (Дата звернення: 15.03.2022).

10. Shkarlet S., Dubyna M., Zhuk O. Determinants of the financial services market functioning in the era of the informational economy development. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. № 4 (3). P. 349–357.

References:

1. Hudzova, O. O. (2019). *Mekhanizmy realizatsiyi hroshovo-kredytanoi polityky v systemi zmitsnennya finansovoyi bezpeky Ukrayiny*: dys. ... d-ra ekon. Nauk : 21.04.01 / Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen'. Kyiv [in Ukrainian].

2. Hlushchenko, Yu. A. (2021). *Suchasnyy stan ta napryamy rozvytku hroshovo-kredytanoi polityky Ukrayiny. Zbirnyk naukovykh prats' naukovo-praktychnoyi konferentsiyi profesors'kovykladats'koho skladu Poltavs'koyi derzhavnoyi ahrarnoyi akademiyi za pidsumkamy naukovodoslidnoyi roboty v 2020 rotsi (m. Poltava, 14 travnya 2021 roku)*. Poltava : RVV PDAA, 79–81 [in Ukrainian].

3. Dobovol's'ka, O. V. (2021). *Likvidne zabezpechennya yak zaporuka yakisnoyi kredytanoi polityky komertsynoho banku: praktychnyy aspekt. Efektyvna ekonomika*, 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/10.pdf (Last accessed: 15.03.2022) [in Ukrainian].

4. Ostrovs'ka, N. S. (2021). *Osoblyvosti formuvannya kredytanoi polityky ta kredytneho*

portfelya komertsyynoho banku i suchasnykh umovakh. *Infrastruktura rynku*, vyp. 54, 214–220 [in Ukrainian].

5. Verkhovna Rada Ukrainy. (2000). *Pro banky i bankivs'ku diyal'nist'*: Zakon Ukrainy № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (Last accessed: 15.03.2022) [in Ukrainian].

6. NBU. (2004). *Pro skhvalennya Metodichnykh rekomendatsiy shchodo orhanizatsiyi ta funktsionuvannya system ryzyk-menedzhmentu v bankakh Ukrainy*: Postanova Pravlinnya № 361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04#Text> (Last accessed: 15.03.2022) [in Ukrainian].

7. NBU. (2020). *Richnyy zvit 2020*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/

[annual_report_2020.pdf?v=4](#) (Last accessed: 15.03.2022) [in Ukrainian].

8. Karamjeet, Paul. *Managing Extreme Financial Risk Strategies and Tactics for Going Concerns*, 9–16.

9. Nate, Budde. *What Is a Credit Policy – And How Do I Make a Good One?* URL: <https://www.levelset.com/blog/what-is-a-credit-policy-and-how-do-i-make-a-good-one> (Last accessed: 15.03.2022).

10. Shkarlet, S., Dubyna, M., Zhuk, O. (2018). Determinants of the financial services market functioning in the era of the informational economy development. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4 (3), 349–357.

Стаття надійшла до редакції 20 березня 2022 р.